

จริยธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคม

Ethics of living together in society

¹สังข์वाल เสริมแก้ว

Sungwan Sroemkaew

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²ธานี สุวรรณประทีป

Thanee Suwanprateep

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³พระเมธาวิไนยรส

Pharmedhavinaiyaros

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

²Corresponding Author Email: thanee_305@hotmail.com

Received: June 1, 2020; Revised: June 20, 2020; Accepted: June 30, 2020

บทคัดย่อ

สังคม คือ การอยู่ร่วมกันจำนวนมาก และโดยเฉพาะสังคมวิทยาจะเป็นการศึกษาสังคม ทั้งระบบเพื่อดูโครงสร้าง การทำงาน ภาพรวมของสังคม และความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของสังคม เช่น สถาบัน ชนชั้น กลุ่มทางสังคมสถานภาพ บทบาท ปทัสถาน ความเป็นระเบียบ ดุลยภาพ ของสังคม และคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์กับสังคมต้องคำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมในการ อยู่ร่วมกันเพื่อความสงบสุขของสังคมที่ดีแม้ในสมัยพุทธกาลก็มีการกล่าวถึงวิวัฒนาการของ สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยตกลงแบ่งสรรที่ดินครอบครองเพื่อทำมาหากิน และคัดเลือก ผู้ทำหน้าที่ปกครอง คือ กษัตริย์ ทำหน้าที่สั่งสอน คือพรหมณ์ผู้ครองเรือนและมีหน้าที่ทำงาน คือ พวกแพศย์ อีกกลุ่มหนึ่งทำงานที่ต่ำกว่าพวกแพศย์ มีชื่อว่า ศูทร

คุณธรรมจริยธรรม เป็นคุณงามความดีและความถูกต้องในการแสดงออกทั้งทางกาย ทางวาจาใจที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามเหมาะสมช่วยให้ชีวิตดำเนินไป ด้วยความราบรื่นช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จ มีระเบียบวินัยรับผิดชอบต่อหน้าที่ เกรง กลัวในการทำชั่ว 2 ประการ คือฆราวาสธรรม และสังคหวัตถุ 4 โดยฆราวาสธรรม เป็น คุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก คือ สัจจะ ทมะ ชันติ จาคะ แปลว่า เสียสละ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน ส่วนสังคหวัตถุ 4 ธรรมอันเป็นเครื่องช่วยเหลือ กัน เป็นการผูกมิตร ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา เพื่อให้บุคคลากรในสังคม ทั้ง องค์กรขนาดเล็กและขนาดใหญ่อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี

คำสำคัญ: จริยธรรม, การอยู่ร่วมกัน, สังคม

Abstract

Society is to live together in large numbers. Sociology studies whole society in order to see the structure, work and various social relations, such as institutions, classes, social groups, status, norm, order, balance of society. It takes into account the coexistence of humans and society, necessarily considering morality and ethics for living in society for social peace. In the Buddha's time, social, economic and political evolution were found by agreeing to allocate land to make a living and select the governing body, the King will perform as ruler, Brahmins were leader of religious function, specific works were under supervision of Vasiya and Sudra worked as lower labor. Ethics is virtuous and correct guideline of behavior of both physically and mentally helping the life to live harmonizingly, successfully in work, with discipline, responsibility to duties. There are 2 principles of worldly life; Gharavasadhamma or lay's virtues and Sangahavatthu 4 or public responsibility. The first virtue guidelines the success of lay life including; Truthfulness, Taming and training oneself, tolerance and generosity. The second virtue consists of giving, kindly speech, useful conduct and equal treatment aims to enable people in the society, small and large organizations live happily together and fostering unity.

Keywords: Ethics, Coexistence, Society

บทนำ

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หมายถึง การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็น สังคม สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบ หรือกฎหมาย และมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเมืองการปกครองเคารพซึ่งกันและกัน ไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่น และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลัก ศาสนาที่ตนเองนับถือ จะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมโดยปกติสุข ไม่ว่าจะเป็สังคมใดหรือประเทศใด การอยู่ร่วมกันของผู้คนเป็นจำนวนมากต้องอาศัยกฎระเบียบกติกาศังคม ซึ่งคนในสังคมนั้น ๆ จำต้องเรียนรู้กฎกติกาของสังคมพร้อมทั้งต้องมีความรับผิดชอบตอ สังคมส่วนรวมนั้นคือ ต้องยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาทงสังคมการอบรมสมาชิกในสังคมให้เกิดการเรียนรู้กฎเกณฑ์และกติกาศังคม คือ การถ่ายทอดวิถีชีวิตวัฒนธรรมและการทำให้สมาชิกในสังคมนั้นสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง

มนุษย์กับสังคมในสมัยพุทธกาลนับว่าเป็นสิ่งที่น่าศึกษาน่าสนใจมาก เนื่องด้วยเป็นการกล่าวถึงการกำเนิดและการอยู่ร่วมกันของมนุษย์กับสังคมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงการกำเนิดหรือวิวัฒนาการของโลกตั้งแต่ตอนต้นแห่งวัฏฏกับ คือ ช่วงที่โลกกลับก่อตัวขึ้นใหม่ เริ่มจากสภาพที่เป็นน้ำแม่เต็มอากาศอันเว้งว่างเปล่าไม่มีดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์และดวงดาวใด ๆ ทั่วบริเวณมืดมิด โลกค่อย ๆ แฉ่งตัวขึ้น มีพิชพรรณเกิดขึ้นตามลำดับ คือ จัวันดิน ลอยอยู่บนผิวน้ำ สะเก็ดดิน เกรือดิน

ข้าวสาสึเกิดเองตามธรรมชาติผลิผลเป็นข้าวสุกไม่มีแกลบและรำ ในขณะที่เดียวกันทรงแสดงวิวัฒนาการของมนุษย์ควบคู่ไปกับวิวัฒนาการของโลกว่า พรหมพวกหนึ่งจากชั้นอากาศสรพรหมจุติลงมาเกิดในโลกระยะแรกเริ่มที่ยังเป็นพื้นน้ำ สัตว์โลกพวกนี้ยังมีสภาพร่างกายเป็นทิพย์มีฤทธิ์ทางใจ มีปีติเป็นอาหารมีรัศมีกาย สัญจรอยู่ในอากาศ เช่นเดียวกับสมัยที่อยู่ในชั้นอากาศสรพรหม ต่อมาเกิดจวันดินขึ้น สัตว์โลกหรือมนุษย์พวกแรกได้ใช้บริโภคนเป็นอาหารแทนปีติ ทำให้ร่างกายหยาบขึ้น รัศมีกายหายไป ตอนนีเกิดดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดวงดาวขึ้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 121 หน้าที่ 90)

เมื่อสัตว์โลกพวกนี้บริโภคนจวันดินนาน ๆ เข้า ร่างกายเปลี่ยนแปลงมากขึ้น บางมีผิวพรรณดี บางมีผิวพรรณเลว จึงเกิดการเหยียดผิวกันขึ้น เพราะเหยียดผิวกัน จวันดินจึงหายไป พวกเขาจึงเกิดความโหยหาขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อสะเก็ดดินเกิดขึ้น สัตว์โลกพวกนี้จึงใช้สะเก็ดดินเป็นอาหารแทนจวันดินที่หายไป เมื่อบริโภคนสะเก็ดดินไปนาน ๆ ร่างกายได้เปลี่ยนแปลงมากขึ้น ผิวพรรณต่างกันมากขึ้น การเหยียดผิวกันก็รุนแรงขึ้น ทำให้สะเก็ดดินหายไป พวกสัตว์โลกได้

เกิดความรู้สึกโหยหาขึ้นอีก เมื่อเครื่องดินเกิดขึ้น พวกเขาใช้เครื่องดินเป็นอาหารแทนสะเก็ดดินที่หายไป และเมื่อบริโภคนาน ๆ จึงมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมากขึ้น การเหยียดผิวก็รุนแรงขึ้น จนเครื่องดินหายไปพวกเขากลับรู้สึกโหยหาต่อไปอีก

เมื่อข้าวสาลี (เกิดเอง) เกิดขึ้นพวกเขาก็ใช้ข้าวสาลีเป็นอาหารแทน เมื่อบริโภคข้าวสาลีไปนาน ๆ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมากขึ้น คือเกิดอวัยวะเพศชายและเพศหญิงขึ้น ทำให้เกิดลักษณะเป็นมนุษย์ผู้ชายและผู้หญิงเด่นชัด และเสพเมถุนกัน การเสพเมถุนธรรมนี้ถือว่าเป็นความชั่วณะนั้น เมื่อเห็นผู้ใดเสพเมถุนธรรมกัน คนส่วนมากจะพากันไล่ออกไปจากหมู่ ต่อมาผู้นิยมเสพเมถุนธรรมจึงแยกตัวไปปลูกเรือนอยู่เพื่อมิให้ผู้อื่นเห็น พวกนี้ก็มีคำเรียกต่อมาว่า ผู้ครองเรือน (อาคาริก) ผู้ไม่มีเรือน เรียกว่า อนาคาริก ซึ่งต่อมาได้แก่นักบวช ข้าวสาลีเกิดเองนี้ ลักษณะพิเศษ คือ ต้นที่ถูกเก็บผลในตอนเช้าจะผลิตผลขึ้นใหม่อีกในตอนเย็นหรือต้นที่ถูกเก็บผลในตอนเย็นจะผลิตผลใหม่อีกในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น พวกเขาจึงมีข้าวสาลีให้บริโภคอย่างไม่บกพร่อง ทั้งนี้เพราะพวกนี้ยังไม่มีการสะสม คืออยากบริโภคเวลาไหน ก็ไปเก็บมาบริโภคเพียงครั้งละมือต่อมาเมื่อมีการสะสมขึ้น คือ บางพวกเก็บมาครั้งเดียวสำหรับบริโภคทั้งเช้าและเย็นบ้าง เก็บบริโภค 2 วันบ้าง 4 วันบ้าง 8 วันบ้าง ทำให้ต้นข้าวสาลีที่ถูกเก็บผลไปแล้ว ไม่ผลิตผลอีก โดยนัยนี้ข้าวสาลีก็ค่อยลดจำนวนลง จนมหาชนเห็นภัยเฉพาะหน้า

จากนั้น ทรงตรัสเล่าถึงวิวัฒนาการของระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไว้อย่างน่าสนใจ คือ ทรงตรัสไว้ว่า มหาชนได้ประชุมกันเพื่อแก้ไขป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้น โดยตกลงให้แบ่งสรรที่ดินแต่ละคน (ครอบครัว) มีสิทธิครอบครองเพื่อทำมาหากิน และคัดเลือกผู้มีลักษณะดีให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลในฐานะเจ้าของแผ่นดินจึงมีคำ ชัตติยะ (ตรงกับคำว่า กษัตริยะ ในภาษาสันสกฤต) เกิดขึ้น โดยประชาชนพอใจ จึงมีคำว่า ราชา เกิดขึ้นและเนื่องจากผู้ปกครองเป็นผู้ที่มหาชนคัดเลือก แต่งตั้งจึงชื่อว่า มหาสมมตราช ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ กลุ่มคนที่เรียกว่า กษัตริย์จึงเกิดขึ้น เมื่อมีคนละเมิดสิทธิของผู้อื่น และกระทำการทุจริตต่าง ๆ มากขึ้น จึงมีคนอีกกลุ่มหนึ่งช่วยทำหน้าที่สั่งสอนและทำพิธีลอยบาปให้ จึงมีคำว่า พราหมณ์ เกิดขึ้น พวกนี้ก็ได้รับการบำรุงเลี้ยงดูจากประชาชนพวกที่นิยมเสพเมถุนธรรม ซึ่งเป็นผู้ครองเรือนและมีหน้าที่ทำงานต่าง ๆ ตามถนัด คือ พวกแพศย์ นอกจากนี้ยังมีชนอีกกลุ่มหนึ่งทำการงานที่ต่ำกว่าพวกแพศย์ จึงมีชื่อว่า สุททะ หรือ ศูทร ดังกล่าวมาแล้วนี่คือการอยู่ร่วมกันของมนุษย์กับสังคมในสมัยพุทธกาลที่ปรากฏในอัครคัมภีร์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 111 หน้าที่ 83)

คำว่า สังคม ในความเข้าใจของคนทั่วไปหมายถึงคนทั้งหมดหรือจำนวนมากที่มาอยู่รวมกันความเข้าใจทำนองนี้นับว่ามีส่วนถูกต้อง แต่ไม่ถูกต้องทั้งหมดเพราะมีหลายกรณีที่คนจำนวนมากมาอยู่ร่วมกันแต่เราก็ไม่เรียกว่าสังคม เช่น กลุ่มคนดูกีฬา กลุ่มคนมุงดูอุบัติเหตุ เป็นต้น เหตุผลที่ต้องทำความเข้าใจ และรู้จักมนุษย์กับสังคมให้มากขึ้นเนื่องจากมีเนื้อหาในการศึกษา

เกี่ยวกับสังคมและเป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์จุดมุ่งหมายเพื่อต้องการทำความเข้าใจในโครงสร้างขั้นพื้นฐานของสังคมมนุษย์เป็นการศึกษาถึงพลังที่ส่งเสริมกลุ่มคนในการอยู่ร่วมกัน และพลังที่ทำให้คนแตกต่างกัน หรือสามารถกล่าวได้อีกว่า สังคมวิทยาเป็นสังคมศาสตร์เช่นนี้ ลักษณะทั่วไปมากที่สุด กล่าวคือ ศึกษาสังคมทั้งระบบเพื่อดูว่ามีโครงสร้างและการทำงาน สังคมวิทยาต้องการเข้าใจภาพรวมของทั้งสังคม ดูความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของสังคมและดูว่าชีวิตสังคมดำเนินไปอย่างไร (ยุบลวรรณ ต้นเจริญรัตน์, 2557)

ส่วนโครงสร้างทางสังคมวิทยา หมายถึง ความสัมพันธ์ที่สมาชิกของสังคมมีต่อกันในฐานะอยู่ร่วมสังคมเดียวกัน มีการกระทำระหว่าง ทั้งทางตรงและทางอ้อมต้องพึ่งพาอาศัยกัน และมีส่วนได้เสียในการกระทำของกันและกันลักษณะเด่นของความสัมพันธ์ทางสังคม ก็คือความเป็นระเบียบ กล่าวคือ การกระทำของบุคคลจะต้องเป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม การอยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน ทำให้สมาชิกของสังคมต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความสัมพันธ์ทั้งหมดประกอบกันเป็นโครงสร้างของสังคมซึ่งแสดงถึงความเป็นระเบียบและความมั่นคงของสังคมในระดับหนึ่ง สังคมวิทยาได้สร้างทฤษฎีและมโนภาพต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือวิเคราะห์โครงสร้างว่ามีส่วนประกอบหรือหน่วยสำคัญอะไรบ้าง เช่น สถาบัน ชนชั้น กลุ่มทางสังคม สถานภาพ บทบาท ปทัสถาน และศึกษาว่าส่วนประกอบเหล่านี้มีลักษณะอย่างไรต่อความเป็นระเบียบและดุลยภาพของสังคม

ดังนั้น เมื่อมีการอยู่ร่วมกันในสังคมก็ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกันในสังคม จะเห็นได้ว่าปัญหาสังคมในปัจจุบันมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากลักษณะของพฤติกรรมที่มีส่วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรมและพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ที่มีลักษณะเบี่ยงเบนไปจากปทัสถานของสังคม และในขณะเดียวกันนักสังคมวิทยาได้พยายามเสนอกฎเกณฑ์หลักการต่าง ๆ เพื่ออธิบายถึงสาเหตุแห่งปัญหาสังคมสรุปได้ว่าปัญหาสังคมอาจเกิดจากภาวะสังคมพิการ จากพฤติกรรมผิดสังคม จากการเปลี่ยนแปลงทางสถาบันสังคมจากพยาธิทางสังคม และอาจเนื่องมาจากการปฏิกริยาของสังคมที่มีต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหรือพฤติกรรมของคน ดังนั้น ในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์กับสังคมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการคำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันเพื่อความสงบสุขของสังคมที่ดี

ความหมายและความสำคัญของจริยธรรม

1. ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม คือ คุณธรรม (พระพรหมณ์ คุณากรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2557) เป็นคุณงามความดีและความถูกต้องในการแสดงออกทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจของแต่ละบุคคลซึ่งยึดมั่นไว้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย ส่วนจริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามเหมาะสม

และเป็นที่ยอมรับชมชอบหรือยอมรับจากสังคม เพื่อความสันติสุขแห่งตนเองและความสงบเรียบร้อยของสังคม

2. ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม คือ จะช่วยให้ชีวิตดำเนินไปด้วยความราบรื่นและสงบ ช่วยให้มีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา ช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคลในชาติ ช่วยควบคุมไม่ให้คนชั่วมีจำนวนมากขึ้น ช่วยให้นุชนำความรู้และประสบการณ์มาสร้างสรรค์แต่สิ่งที่มีคุณค่า ช่วยควบคุมความเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจของคนให้เจริญไปพร้อม ๆ กัน (สมบัติ รัตนนคร, 2558)

3. คุณธรรมในการทำงาน คือ ลักษณะนิสัยที่ดีที่ควรประพฤติปฏิบัติในการประกอบอาชีพคุณธรรมสำคัญที่ช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จ

1) ความมีสติสัมปชัญญะ หมายถึง การควบคุมตนเองให้พร้อม มีสภาพตื่นตัวจับไว้ใน การรับรู้ทางประสาทสัมผัส การใช้ปัญญาและเหตุผลในการตัดสินใจที่จะประพฤติปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบ เหมาะสม และถูกต้อง

2) ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา และใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวงใคร

3) ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามในการทำงานหรือหน้าที่ของตนเองอย่างแข็งขัน ด้วยความมุ่งมั่นเอาใจใส่อย่างจริงจังพยายามทำเรื่อยไปจนกว่างานจะสำเร็จ

4) ความมีระเบียบวินัย หมายถึง แบบแผนที่วางไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและดำเนินการให้ถูกต้อง ถูกที่ มีความเรียบร้อย ถูกต้องเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม

5) ความรับผิดชอบ หมายถึง ความเอาใจใส่มุ่งมั่นตั้งใจต่องาน หน้าที่ ด้วยความผูกพัน ความพากเพียร เพื่อให้งานสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

6) ความมีน้ำใจ คือ ปรารถนาดีมีไมตรีจิตต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบความสำเร็จ และช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

7) ความประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้ รู้จักออม รู้จักประหยัดเวลาตามความจำเป็น เพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด

8) ความสามัคคี หมายถึง การที่ทุกคนมีความพร้อมทั้งกาย จิตใจ และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จโดยไม่มีภารกิจงอน

4. จริยธรรมในการทำงาน หมายถึง กฎเกณฑ์ที่เป็นแนวทางปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เหมาะสม และยอมรับการทำงานหรือการประกอบอาชีพต่าง ๆ จะเน้นในเรื่องของจริยธรรมที่มีความแตกต่างกันดังนี้

5. จริยธรรมในการทำงานทั่วไป หมายถึง จริยธรรมที่นำมาซึ่งความสุขความเจริญในการทำงานและการดำรงชีวิต เรียกว่า มงคล 38 ประการ มงคลชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ดังนี้

1) ชำนาญในวิชาชีพของตน เป็นการนำความรู้ที่เล่าเรียน ฝึกฝน อบรม มาปฏิบัติให้เกิดความชำนาญจนสามารถยึดเป็นอาชีพได้

2) ระเบียบวินัย การฝึกกาย วาจาให้อยู่ในระเบียบวินัยที่สังคมหรือสถาบันวางไว้

3) กล่าววาจาดี คือ วจิสฺสุจิริต 4 ประการ ได้แก่ ความจริง คำประสานสามัคคี คำสุภาพ คำมีประโยชน์

4) ทำงานไม่คั่งค้างสับสน ลักษณะการทำงานของคนโดยทั่วไปมี 2 แบบ การทำงานคั่งค้างสับสน คือ ทำงานหยายยุ่งเหยิง ทำงานไม่สำเร็จ และการทำงานไม่คั่งค้าง คือ การทำงานดีมีระเบียบ ทำงานเต็มฝีมือ และทำงานให้เสร็จ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 25 ข้อที่ 1 หน้าที่ 6)

6. คุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญ

1) ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประเทศชาติ

2) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ หมายถึง การปฏิบัติกิจการงานของตนเอง และที่ได้รับมอบหมายด้วยความมานะพยายาม อุทิศกำลังกาย กำลังใจอย่างเต็มความสามารถทั้งนี้รวมไปถึงการรับผิดชอบเมื่องานล้มเหลว พยายามแก้ไขปัญหาและอุปสรรค โดยไม่เกียจฉลอนผู้อื่น

3) ความซื่อสัตย์ หมายถึง การปฏิบัติตน ทางกาย วาจาใจ ตรงไปตรงมาไม่แสดงความคดโกงไม่หลอกลวง ไม่เอาเปรียบผู้อื่น

4) ความเสียสละ หมายถึง การปฏิบัติตนโดยอุทิศกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความตั้งใจจริง มีเจตนาที่บริสุทธิ์

5) ความอดทน หมายถึง ความเป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็งไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคมี 4 ลักษณะ คือ อดทนต่อความยากลำบาก อดทนต่อการตรากตรำทำงาน อดทนต่อความเจ็บใจ อดทนต่อกิเลส

6) การไม่ทำบาป หมายถึง งดเว้นพฤติกรรมที่ชั่ว สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น งดเว้นพฤติกรรมชั่วร้าย คือ ทางกาย เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทุจริต ไม่ลักขโมย ไม่ผิดประเวณี ทางวาจา

8) ความสามัคคี หมายถึง การที่ทุกคนมีความพร้อมกาย พร้อมใจ และพร้อมความคิด เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ

7. คุณธรรมของพลเมืองที่ดี หมายถึง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การมีระเบียบวินัย และรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับฟังความคิดเป็นขบถกันและกันและเคารพในมติของเสียงส่วนมาก

ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามัคคีความละเอียดและเกรงกลัวในการกระทำชั่ว ความกล้าหาญและ
เชื่อมั่นในตนเอง และการส่งเสริมให้คนดีปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ

8. จริยธรรมของพลเมืองที่ดี หมายถึง ความดีที่ควรประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ
คุณธรรม จริยธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี ได้แก่ (1) ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา
พระมหากษัตริย์ (2) ความมีระเบียบวินัย (3) ความกล้าทางจริยธรรม (4) ความรับผิดชอบ (5)
การเสียสละ และ (6) การตรงต่อเวลา (พายุ ภูควังศ์, 2558)

หลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน

1. หลักธรรมในการครองเรือน ฆราวาสธรรม อันประกอบด้วย 2 คำ ฆราวาส แปลว่า
ผู้ดำเนินชีวิตในทางโลก ผู้ครองเรือน และ ธรรม แปลว่า ความถูกต้อง ความดีงาม นิสสัยที่ดีงาม
คุณสมบัติ ข้อปฏิบัติ

ฆราวาสธรรม คือคุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก
ประกอบด้วยธรรมะ 4 ประการ (1) สัจจะ ความจริง มีความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐาน (2) ทมะ การ
ฝึกตน ข่มจิต และรักษาใจ บังคับตัวเองเพื่อลดละกิเลส และรักษาสัจจะ (3) ขันติ ความอดทน
คือ อดทนกับคำพูดหรือการกระทำของผู้อื่นที่เราไม่พอใจ และการอดทนอดกลั้นต่อการบีบ
บังคับของกิเลส และ (4) จาคะ ความเสียสละ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน โดยเฉพาะกิเลส
เพราะนั่นคือสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่กับตน ละนิสัยไม่ดีต่าง ๆ

ความสำคัญของหลักธรรม 4 ประการ พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ไม่มีสิ่งใดในโลกที่
สร้างเกียรติยศ และความเคารพจากผู้อื่น ได้เท่ากับการมี “สัจจะ” ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้าง
ปัญญาให้คนเราได้เท่ากับการมี “ทมะ” ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างทรัพย์สมบัติให้คนเราได้เท่ากับการ
มี “ขันติ” ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างหุมิตรให้คนเราได้เท่ากับการมี “จาคะ” หมายความว่า
ไม่มีธรรมใด ที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้มากกว่าการสร้าง
สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะให้เกิดขึ้นในตน อีกนัยคือคนที่จะยืนหยัดผ่านอุปสรรคในโลกนี้ไป
จนกระทั่งพบความสำเร็จได้ต้องมี ฆราวาสธรรม เป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐาน ฉะนั้น ความหมายที่
แท้จริงของ ฆราวาสธรรม คือ คุณสมบัติของผู้ที่สามารถสร้างเกียรติยศ สร้างปัญญา สร้าง
ทรัพย์สมบัติ และสร้างหุมิตรให้เกิดขึ้นได้สำเร็จด้วยกำลังความเพียรของตน โดยอาศัย
ของการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยอาศัยหลักฆราวาสธรรม ดังนี้

อานิสงส์ของการมีสัจจะ คือ บุคคลผู้มีการปลุกนิสัยความรับผิดชอบต่อให้เกิดขึ้นในตัว
ย่อมเป็นคนหนักแน่นมั่นคง มีความเจริญก้าวหน้าในการประกอบหน้าที่การงาน ได้รับการ
เคารพยกย่อง มีคนเชื่อถือ และยำเกรง ครอบครัวมีความมั่นคง ได้รับเกียรติยศชื่อเสียง

อานิสงส์ของการมีหมีหะ คือบุคคลผู้ปลูกฝังนิสัยรักการฝึกฝนตนให้เกิดขึ้นในตัว ย่อมทำให้เป็นคนมีความสามารถในการทำงาน ไม่มีเวรกับใคร ยับยั้งตนเองไม่ให้หลงไปทำผิดได้ สามารถตั้งตัวได้ และมีปัญญาเป็นเลิศ

อานิสงส์ของการมีขันติ คือ บุคคลผู้ปลูกฝังนิสัยการอดทนต่ออุปสรรคและปัญหาต่างๆ ย่อมทำงานได้ผลดี สามารถเป็นหลักในครอบครัวได้ สามารถเป็นหลักให้กับบริวารได้ ไม่มีเรื่องวิวาทกับคนอื่น ไม่หลงผิดไปทำความชั่วได้ และทำให้ได้ทรัพย์มา

อานิสงส์ของการมีจาคะ คือ บุคคลผู้ปลูกฝังการมีอารมณ์อ่อนโยนและนิสัยเสียสละให้เกิดขึ้นในตัว ย่อมเป็นการสร้างความปลอดภัยแก่ตนเอง เป็นที่นับหน้าถือตาของคนทั่วไป ครอบครัวและสังคมเป็นสุข มีกัลยาณมิตรรอบตัว สรุปลแล้วคุณของการมีขรราวาสธรรมโดยรวมก็คือ เมื่อมีสัจจะย่อมมีเกียรติยศชื่อเสียง เมื่อมีหมีหะย่อมได้รับปัญญา เมื่อมีขันติย่อมเกิดทรัพย์ในบ้าน และเมื่อมีจาคะย่อมเกิดมิตรที่ดีไว้เป็นสมัคพรคพวกในสังคม ดังนั้น เมื่อมีอานิสงส์ก็ย่อมมีโทษเช่นกัน โดยโทษของการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยขาดหลักขรราวาสธรรม ดังนี้

โทษของการขาดสัจจะ บุคคลผู้ขาดการปลูกนิสัย ขาดความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัว เขาย่อมเป็นคนเหลวไหล พบแต่ความตกต่ำ มีแต่คนดูถูก ไม่มีคนเชื่อถือ ไม่สามารถรองรับความเจริญต่างๆ ได้ และไร้เกียรติยศชื่อเสียง

โทษของการขาดหมีหะ บุคคลผู้ขาดการปลูกนิสัย ขาดนิสัยรักการฝึกฝนตนเอง ย่อมทำให้บุคคลนั้นขาดความสามารถในการทำงาน สามารถหลงผิดไปทำความชั่วได้ง่าย จะเกิดการทะเลวาทได้ง่าย จะจมอยู่กับอบายมุข ครอบครัวเดือดร้อน ไม่สามารถตั้งตัวได้ และเป็นคนโง่เขลา

โทษของการขาดขันติ บุคคลนั้นย่อมไม่สามารถอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้ เป็นคนจับจด ทำงานคั่งค้าง ไม่สามารถเป็นหลักให้ครอบครัวได้ หลงผิดไปทำความชั่วได้ง่าย ไม่ได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น เต็มไปด้วยศัตรู ขาดความเจริญก้าวหน้า และทำให้เสื่อมจากทรัพย์

โทษของการขาดจาคะ ย่อมปลูกฝังความตระหนี่ให้เกิดขึ้นในใจ ได้รับคำครหาติเตียนเป็นทุกขใจ และไม่มีใครอยากเข้าใกล้

สรุปความได้ว่า โทษของการขาดขรราวาสธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยรวมคือ เมื่อขาดสัจจะย่อมเกิดปัญหา ถูกหวาดระแวง เมื่อขาดหมีหะย่อมเกิดปัญหาความโง่เขลา เมื่อขาดขันติย่อมเกิดปัญหาความยากจน และเมื่อขาดจาคะย่อมเกิดปัญหาความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้นในสังคม ที่เป็นเครื่องมือ หรือหลักธรรมที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามารถนำไปใช้ได้

ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความผาสุกในบ้านเมือง และประเทศชาตินั่นเอง

2. หลักธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม สังคหวัตถุ 4 ธรรมอันเป็นเครื่องช่วยเหลือกัน เป็นการผูกมิตร วิธีที่จะผูกมิตรนั้น ต้องมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยว ประสานน้ำใจกันและกัน เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานที่แสดงพฤติกรรมออกมาโดยคำนึงถึงการช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม และเป็นพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมโดยใช้หลักธรรมพื้นฐานที่แสดงออกมาโดยคำนึงถึงการช่วยเหลือผู้อื่น ในการกระทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม ทั้งยังเป็นหลักธรรมที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็นวิธีการในการดำเนินชีวิตภายใต้ความรับผิดชอบในสังคมทั้งในระดับบุคคล และธุรกิจองค์กรโดยมีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมภายใต้พื้นฐานการสงเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ทาน คือ การให้ การสงเคราะห์หรือช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการให้สิ่งของที่ตนมีให้แก่ผู้ที่ต้องการผู้ขาดแคลนหรือผู้เดือดร้อน สิ่งของที่นา มาให้นั้นต้องเป็นสิ่งของที่ได้มาโดยสุจริตเป็นประโยชน์ คือผู้ให้ก็เป็นสุข อิ่มเอิบใจ ผู้รับก็สามารถบรรเทาทุกข์ความเดือดร้อน รวมทั้งการให้ความรู้ การแนะนำที่ถูกต้อง ชัดเจนและเป็นจริง ตลอดจนแก้ปัญหา และศิลปวิทยารวมไปถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ทำให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุข เพราะการช่วยเหลือซึ่งกันละกัน

ปิยวาจา คือ การใช้วาจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ และถ้อยคำที่มีประโยชน์ พูดด้วยถ้อยคำที่เป็นจริง และถ้อยคำที่ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักกล่าวขอโทษ รู้จักกล่าวขอขอบคุณ ซึ่งผู้ปฏิบัติได้ยอมทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้พูดจนให้ละเว้นความชั่ว ทำให้การทำงานสำเร็จ เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการงานอย่างยิ่ง ปราศรัยด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวาน ไพเราะ เป็นที่รัก พูดด้วยถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจ ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ได้ยินได้ฟัง ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

อตถจริยา คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเอง และผู้อื่น รู้จักการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว ทุ่มเทร่างกาย แรงใจในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา การบำเพ็ญให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้อื่น เป็นการปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังความคิด กำลังกาย และกำลังทรัพย์ การทำตนให้เป็นประโยชน์เท่าที่จะทำได้ เช่น ส่งเสริมจริยธรรม ส่งเสริมให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดี การช่วยเหลือผู้อื่นจะทำให้หมู่คณะ สังคม และประเทศชาติมีความก้าวหน้า ได้รับความสำเร็จในสิ่งต่างๆ เป็นอย่างดี

สมานัตตตา คือ การวางตัวให้เหมาะสมเสมอต้นเสมอปลาย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ ไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงง่าย และดำรงตนไว้ไม่ให้ตกไปในความชั่ว ปฏิบัติกับเพื่อนร่วม

หรือผู้คนอื่นๆอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแก้ไขปัญหากับเพื่อนร่วมงานในองค์กร ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย การทำตัวให้เข้ากันได้ เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ไม่เอาเปรียบ ร่วมเผชิญ และแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน ไม่ถือเราถือเขา รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่น เช่น ในยามที่ตนตกทุกข์ได้ยากก็ไม่ทอดทิ้งยังช่วยเหลือ ย่อมเกิดความสุข และความสามัคคีในหมู่คณะ

หลักสังคหวัตถุ 4 กับบุคคลในสังคม เป็นการใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่อการแสดงพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีในองค์กร เพื่อให้บุคลากรในองค์กรอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นหลักธรรมะที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีกันในหมู่คณะไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่มีขนาดเล็กหรือองค์กรขนาดใหญ่ย่อมมีแนวแนวที่เหมือนกัน ดังนี้

1) ทาน คือ การเผื่อแผ่ แบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ทั้งทางทุนทรัพย์สิ่งของปัจจัยสี่ที่จำเป็น ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย หรือยารักษาโรค รวมทั้งการแบ่งปัน การให้คำ แนะนำ ให้ความรู้ศิลปวิทยาการ ความรู้ความสามารถที่เรามีอยู่ให้กับเพื่อนร่วมงานในองค์กร

2) ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดหรือวาจาที่ไพเราะ ชัดเจน ไม่พูดส่อเสียด ดุฎกดูแคลน พูดด้วยคำที่สุภาพนอบนวล จริงใจ ไม่พูดโกหกเสแสร้ง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุมีผล มีหลักฐานอ้างอิง ไม่พูดเพื่อเจ้อ บิดเบือนจากความเป็นจริง การใช้ถ้อยคำ ที่แสดงถึงความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจผู้อื่น พูดแล้วเกิดความสามัคคี ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน

3) อุตถจริยา คือ การทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ช่วยเหลือตามกำลังร่างกายที่ตนมีอยู่ ไม่ได้ถูกบังคับทำด้วยความเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ขวนขวายช่วยทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นสาธารณประโยชน์ มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาให้กับองค์กรด้วย

4) สมานัตตตา คือ การเอาตัวเข้าไปสมาน การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย หนักแน่น ให้ความเสมอภาคกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบ ร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือเกื้อกูลกันแก้ปัญหา ช่วยกันคิดในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้องค์กรอยู่เย็นเป็นสุข

ส่วนแนวทางการนำสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในองค์กร ดังนี้

1) เมื่อบุคลากรในองค์กรมีความเดือดร้อนในด้านปัจจัยสี่ บุคลากรในองค์กรควรให้ความช่วยเหลือ หมายถึง การให้ทานอันเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจและให้คำแนะนำ และรวมไปถึงการให้อภัยแก่เพื่อนร่วมงาน เมื่อเพื่อนร่วมงานทำงานผิดพลาดหรือไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรเป็นบุคลากรที่มีน้ำใจงาม น้ำใจดี มีความรัก ความสามัคคี เป็นหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น

2) เมื่อบุคลากรในองค์กรมีความเดือดร้อนในการทำงาน ต้องการความช่วยเหลือ บุคลากรในองค์กรควรให้ความช่วยเหลือด้วยการพูดให้กำลังใจ แสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้

คำแนะนำ ชี้แจงอย่างถูกต้อง ไม่พูดจาดูหมิ่นเสียดสีเพื่อนร่วมงาน แต่พูดจากับบุคลากรหรือเพื่อนร่วมงานในองค์กรด้วยความไพเราะน่าฟัง

3) เมื่อบุคลากรในองค์กรต้องการความช่วยเหลือทางด้านร่างกาย บุคลากรในองค์กรก็ให้ความสำคัญ ขวนขวายช่วยเหลืออย่างเต็มกำลังความสามารถ หรือการให้ความสำคัญกับองค์กรของตนเองด้วยการช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ภายในองค์กร บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหภายในองค์กรด้วยความเต็มใจ

4) เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในองค์กร บุคลากรก็เข้าไปช่วยในการแก้ไขปัญหา โดยให้ความเสมอภาค ไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันกับเพื่อนร่วมงาน และองค์กรทุกครั้ง

สรุปความได้ว่า การนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาช่วยในการปฏิบัติงานของบุคลากร ย่อมทำให้เกิดการร่วมงานอันดีต่อองค์กร และเพื่อนร่วมงาน ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรและระหว่างองค์กรกับบุคลากรมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความความสุข ความสามัคคีความสำเร็จในการปฏิบัติงาน รวมไปถึงการสร้าง ความจงรักภักดีต่อองค์กรของบุคลากร และยังช่วยส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองมากขึ้นให้ความสำคัญกับตนเองว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่จะเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในองค์กรด้วยความเต็มใจ

มนุษย์กับสังคม

การศึกษามนุษย์กับสังคมมีขอบเขตความสัมพันธ์ในเชิงสังคมศาสตร์ ทั้งนี้จะกล่าวถึงทัศนคติที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับศาสตร์ทางสังคมที่มีสาระสำคัญ 9 สาขา ดังนี้ (กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554)

1) มนุษย์กับจิตวิทยา หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกทั้งที่แสดงออกอย่างเปิดเผยและการแสดงออกแบบปกปิด

2) มนุษย์กับสังคมวิทยา ในทัศนะทางสังคมวิทยา หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์กับสังคมมนุษย์กับสังคมวิทยามีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะโครงสร้างและหน้าที่ สถานภาพและบทบาทในฐานะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม

3) มนุษย์กับมานุษยวิทยา เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของมนุษย์ชาติเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับข้อแตกต่างของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่การสร้างพฤติกรรมนิสัยในเรื่องชาติกำเนิด เผ่าพันธุ์ และเชื้อชาติระหว่างกันในสังคม จึงเป็นสาขาที่ทำการศึกษามนุษย์ในเชิงสังคม และวัฒนธรรม เป็นสาระสำคัญ

4) มนุษย์กับรัฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเมืองและการปกครอง รวมทั้งการบริหารจัดการ ตลอดจนงานดำเนินงานของรัฐ มนุษย์มีความสัมพันธ์ในทางรัฐศาสตร์ตั้งแต่เกิดจนตายกล่าวคือเวลาเกิดก็ต้องมีใบแจ้งเกิด เวลาตายก็ต้องมีใบมรณบัตร

5) มนุษย์กับนิติศาสตร์ นิเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับและอื่น ๆ ที่รัฐได้กำหนดขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมให้ปฏิบัติตาม ถ้าใครฝ่าฝืนก็จะถูกลงโทษตามสมควรแก่กรณี กล่าวได้ว่า มนุษย์กับนิติศาสตร์มีความสัมพันธ์กันแทบแยกไม่ออก มนุษย์ที่อยู่ในสังคมจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ผู้กระทำผิดโดยอ้างว่าไม่รู้จักกฎหมายนั้นหาพ้นจากความผิดไม่

6) มนุษย์กับเศรษฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในเรื่องปากท้องหรือปัจจัย 4 ได้แก่อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค อันเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ในสังคม คำว่า“เศรษฐศาสตร์” หมายถึง การจัดการบ้านเรือนอันเป็นความหมายดั้งเดิม แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป พฤติกรรมมนุษย์ก็เปลี่ยนไปด้วย จึงกล่าวได้ว่า เศรษฐศาสตร์ มีความจำเป็นและมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในสังคมทุกระดับ

7) มนุษย์กับรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารกิจการของรัฐ รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวกับการบริหารของหน่วยงานภาครัฐ สิ่งแวดล้อมในองค์กร นโยบาย สาธารณะการวางแผนการบริหารงานบุคคลและระบบราชการไทย วิชารัฐประศาสนศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ในฐานะเป็นกลไกในการติดต่อกับระบบราชการ เพื่อให้กระบวนการในการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ กับหน่วยงานของรัฐดำเนินไปอย่างประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์

8) มนุษย์กับสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการให้การช่วยเหลือในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากและความเดือดร้อนของมนุษย์ในสังคม โดยมีปรัชญาในการให้การช่วยเหลือคือ “ช่วยเขาเพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตัวเองได้” วิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ トラบใดที่มนุษย์ในสังคมยังมีความรู้ความสามารถ หรือสติปัญญาไม่เท่าเทียมกัน トラบนั้นวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ยังมีความจำเป็นต้องทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์ตลอดไป

9) มนุษย์กับนิเทศศาสตร์ นิเทศศาสตร์ เรียกชื่ออีกอย่างว่า “การสื่อสาร” เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการติดต่อกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับองค์กร เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกรู้จักคิด ทักษะมุมมอง และเหตุการณ์ระหว่างกันเป็นกิจกรรมหลักของมนุษย์ในชีวิตประจำวัน การสื่อสารมีองค์ประกอบ 3 ประการ ผู้ส่งสาร สาร ผู้รับสาร การสื่อสารที่ดีมีประสิทธิภาพจะก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลของการอยู่ร่วมกัน

บทสรุป

พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงวิวัฒนาการของระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไว้อย่าง น่าสนใจในสมัยพุทธกาล โดยตกลงให้แบ่งสรรที่ดินแต่ละคน มีสิทธิครอบครองเพื่อทำมาหากิน และคัดเลือกผู้มีลักษณะดีให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลในฐานะเจ้าของแผ่นดิน คือกษัตริย์ ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มหาชน อีกกลุ่มหนึ่งช่วยทำหน้าที่สั่งสอน คือพราหมณ์ ได้รับการบำรุงเลี้ยงดู จากประชาชน เป็นผู้ครองเรือนและมีหน้าที่ทำงานต่าง ๆ คือพวกแพศย์ อีกกลุ่มหนึ่งทำการทำงาน ที่ต่ำกว่าพวกแพศย์ มีชื่อว่า ศูทร

คำว่า สังคม หมายถึง คนจำนวนมากที่อยู่รวมกัน แต่คนจำนวนมากบางจำพวกไม่ เรียกว่าสังคมเช่น กลุ่มคนดูกีฬา กลุ่มคนมุงดูอุบัติเหตุ เป็นต้น สังคมวิทยาเป็นสังคมศาสตร์ กล่าวคือเป็นการศึกษาสังคมทั้งระบบเพื่อดูโครงสร้างและการทำงาน ภาพรวมของทั้งสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของสังคมและดูว่าชีวิตสังคมดำเนินไปอย่างไร โดยโครงสร้าง ทางสังคมวิทยา เป็นความสัมพันธ์ที่สมาชิกของสังคมมีต่อกันในฐานะอยู่ร่วมสังคมเดียวกัน ทั้ง ทางตรงและทางอ้อมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน กล่าวคือ การกระทำของบุคคลจะต้องเป็นไปตาม ระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม การอยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน ทำให้สมาชิกของสังคมต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความสัมพันธ์ทั้งหมดประกอบกันเป็นโครงสร้างของสังคม ซึ่งแสดงถึงความเป็นระเบียบและความมั่นคงของสังคมในระดับหนึ่ง สังคมวิทยาได้สร้างทฤษฎี และมโนภาพต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือเพื่อวิเคราะห์โครงสร้างว่ามีส่วนประกอบหรือหน่วย สำคัญ เช่น สถาบัน ชนชั้นกลุ่มทางสังคมสถานภาพ บทบาท ปทัสถาน และค่านึงถึง การอยู่ ร่วมกันของมนุษย์กับสังคมต้องคำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันเพื่อความสงบสุข ของสังคมที่ดี

คุณธรรม เป็นคุณงามความดีและความถูกต้องในการแสดงออกทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงาม เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับชมชอบหรือยอมรับจากสังคม ทำให้ชีวิตดำเนินไปด้วยความราบรื่น สร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคล ทำให้มนุษย์นำความรู้และประสบการณ์มาสร้างสรรค์แต่ สิ่งที่มีคุณค่า และยังช่วยควบคุมความเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจของคนให้เจริญไปพร้อม ๆ กัน ส่วนคุณธรรมจริยธรรมในการทำงาน เป็นลักษณะนิสัยที่ดีในการประกอบอาชีพคุณธรรม สำคัญที่ช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จ มีสติสัมปชัญญะ ชื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร มี ระเบียบวินัย รับผิดชอบ มีน้ำใจ ประหยัด และสามัคคี และยอมรับการทำงานหรือการประกอบ อาชีพที่จะนำมาซึ่งความสุขความเจริญในการทำงานและการดำรงชีวิตคือ ขำนาญในวิชาชีพ ของตน มีระเบียบวินัย กล่าววาจาดี และทำงานไม่คั่งค้างสับสน มีความจงรักภักดีต่อชาติ รับผิดชอบต่อหน้าที่ชื่อสัตย์ เสียสละ อดทน ไม่ทำบาป และมีความสามัคคี เห็นแก่ประโยชน์

ส่วนรวม มีระเบียบวินัยและรับผิดชอบหน้าที่ รับฟังความคิดเป็นชอบกันและกันและเคารพในมติของเสียงส่วนมากซื่อสัตย์สุจริตสามัคคี ละเอียดและเกรงกลัวในการกระทำชั่ว กล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง และส่งเสริมให้คนตีปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ จริยธรรมในการอยู่ร่วมกัน 2 ประการ คือ หลักธรรมในการครองเรือน คือ ขรราวาสธรรม และ หลักธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม คือ สังคหวัตถุ 4

ขรราวาสธรรม เป็นคุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก คือ สัจจะ ทมะขันติ จาคะ อานิสงส์ของการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยอาศัยหลักขรราวาสธรรม คือ (1) การมีสัจจะ คือ ย่อมเป็นคนหนักแน่นมั่นคง (2) การมีทมะ คือ ย่อมทำให้เป็นคนมีความสามารถในการทำงาน ไม่มีเวรกับใคร (3) การมีขันติ คือ ย่อมทำงานได้ผลดี และ (4) การมีจาคะ คือ ย่อมยังความเสียสละให้เกิดขึ้นในตัว ส่วนโทษของการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยขาดหลักขรราวาสธรรม คือ (1) ไม่มีสัจจะ บุคคลผู้ขาดการปลุกนีสัย ขาดความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัว เกิดปัญหา ถูกหวาดระแวง (2) ไม่มีทมะ บุคคลผู้ขาดการปลุกนีสัย ขาดนิสัยรักการฝึกฝนตนเอง เกิดปัญหาความโง่เขลา (3) ไม่มีขันติ บุคคลนั้นย่อมไม่สามารถอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ และเมื่อขาดจาคะ และ (4) ไม่มีจาคะ ย่อมปลุกฝังความตระหนี่ให้เกิดขึ้นในใจเห็นแก่ตัว

สังคหวัตถุ 4 ธรรมอันเป็นเครื่องช่วยเหลือกัน เป็นการผูกมิตร ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในสังคม ก็เพื่อให้บุคลากรในสังคม ทั้งองค์กรขนาดเล็กและขนาดใหญ่อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นหลักธรรมะที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีกันในหมู่คณะมีแนวทางการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน คือ เมื่อบุคลากรในองค์กรมีความเดือดร้อนในด้านปัจจัยสี่ มีความเดือดร้อนในการทำงาน ต้องการความช่วยเหลือทางด้านร่างกาย และเมื่อเกิดปัญหาก็มีการเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหา

เอกสารอ้างอิง

- กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2554). **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2". พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมณ์ คุณากรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พายุ ภูควังศ์. (2558). "การปรับใช้หลักพุทธจริยาเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน". **บทความวิจัย งานสัมมนาวิชาการระดับชาติ ประจำปีการศึกษา 2558**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

118 วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

_____. (2553). **อรรถกถาภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุบลวรรณ ตันเจียรตัน. (2557). **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สมบัติ รัตนนคร. (2558). “หลักสูตรการพัฒนาคุณธรรมสำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6”. **บทความวิจัย งานสัมมนาวิชาการระดับชาติ ประจำปีการศึกษา 2558**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

